

# BUITEN

8<sup>e</sup> JAARGANG N<sup>o</sup>. 38

ZATERDAG 19 SEPTEMBER 1914.

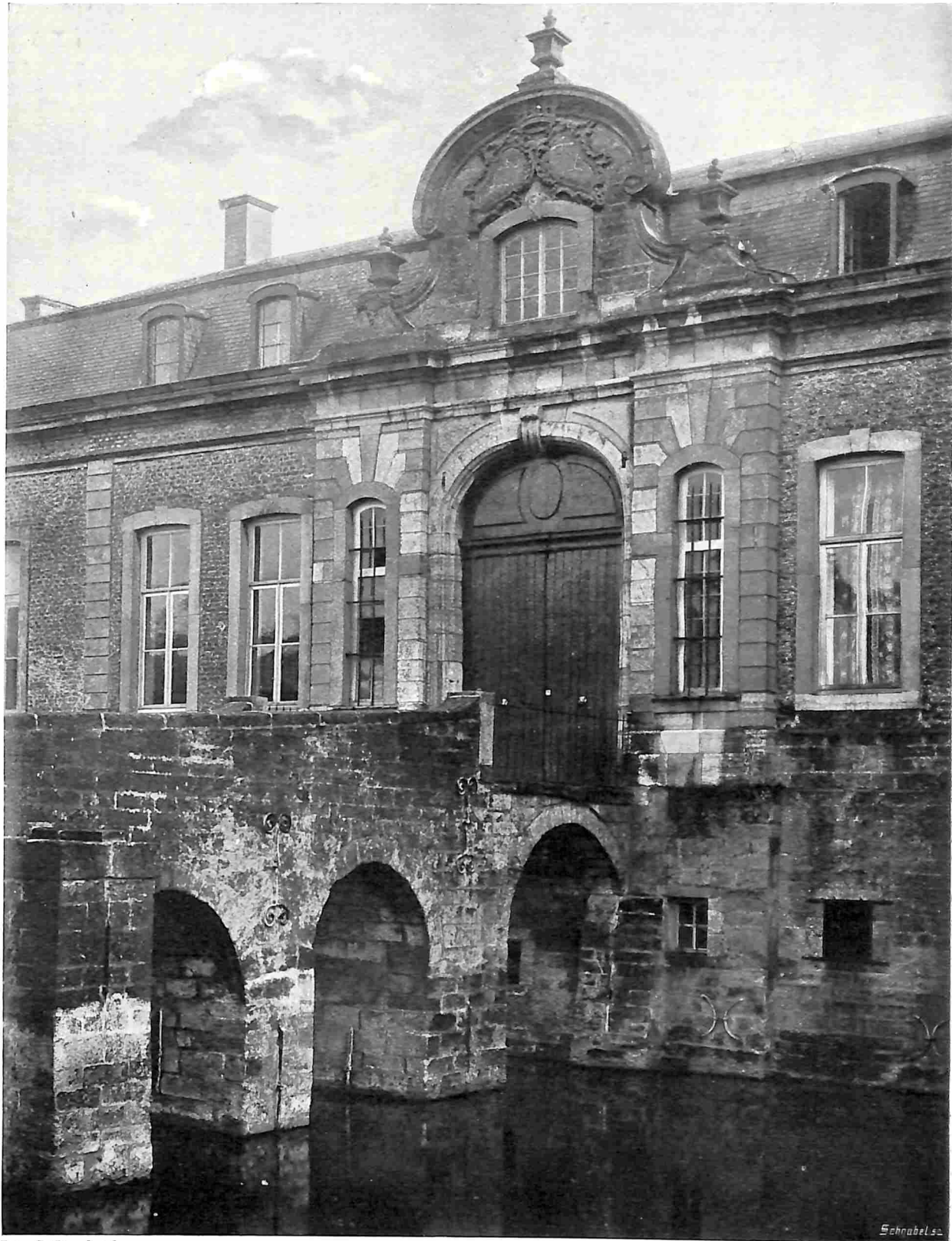


Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG. DE VOORGEVEL.

Schnabel sc.





Redacteur: Mr. A. LOOSJES  
INHOUD:

DE WET DER Wouden, door JAMES B. HENDRYX (3) BLZ. 450	ONWEER, (GEDICHT), door JAN J. ZELDENTHUIS. . . . .	451
HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG, door A. J. A. FLAMENT, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 449, 452—455	
TWEE DAGEN IN GETEISTERD BELGIË, (VERVOLG), door MAX TUMMERS. . . . .	BLZ. 453	
EEN PRIMITIEF woonhuis, door F. DINGER, GEÏLL. . . . .	456	
HAAGSCHE HOFJES, door CAREL HANSEN, GEÏLL. BLZ. 456—457		
MONTJOIE, door D., GEÏLLUSTREERD . . . . .	458—459	
DE GEVAARLIJKE LIGGING VAN LOEVESTEIN EN HET MUIDERSLOT, door L. . . . .	BLZ. 458	
LUCHTSCHIP IN ZICHT, door GEERTRUIDA CARELSEN . . . . .	458	
DE BUITENWIJKEN VAN REIMS, ILLUSTRATIE . . . . .	460	
HET LIED IN HET DUITSCHE LEGER, door G. . . . .	460	
OVERMOEDIGE GRAPPENMAKERS, door G. . . . .	460	

#### BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers **Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie”** of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten.” Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.



## DE WET DER Wouden

door JAMES B. HENDRYX.

(3) (Geantoriseerde vertaling.)

### HOOFDSTUK III.

„Ik moet naar de glij-baan; goeie morgen dus. Ik zal tegen niemand zeggen wat je me verteld hebt”. Dit zeggende, knoopte Hagen zijn duffel goed toe, en ging, na zijn maatstok opgenomen te hebben, de kou in. Toen hij alleen was, stak Spike zijn pijp op, slaakte een diepen zucht van verlichting, en lachte in zichzelf, toen hij de rijzige gestalte van den meter zich zag verwijderen.

Een maand later zat Spike Wilson op zekeren avond over tien en nog te praten met Lunger Davis. De laatste houthakkers waren naar de slaapkeet gegaan, want zij, die voor het aanbreken van den dag ontbijten, leeren wel vroeg naar bed gaan.

Plotseling ging de deur wijd open, en Hagen trad binnen. Het gesprek tusschen de beide mannen werd plotseling gestaakt. Davis ging achter in de keet en hield zich bezig met de boeken, terwijl Spike naar de groote kachel ging, bij welke Hagen de klonterie sneeuw van zijn laarzen stond te trappen.

„Wel, Hagen, en hoe gaat 't met 't vellen?” vroeg de opzichter. „'t Heeft 't'r alles van, dat we van 't jaer nog meer zullen maken, dan vorige jaren; we zijn al een heel eind vóór bij verleden jaar om deze 'tijd”.

„Ja, ze halen de boomen d'r wel uit, en vandaag is er begonnen aan de nieuwe baan. Tusschen twee haakjes, Wilson, ik wou je wel even spreken. Ik kwam langs 't kantoor, en dacht, dat je er al in lag”.

„Voor den dag er maar mee! Wat heb je op je hart? Wordt er niet hard genoeg naar je zin gehakt?”

„O, jawel. Ik kom met geen klachten. Waar ik over kom praten. . . . misschien doen we beter naar 't kantoor te gaan”.

„Loop naar de weerga met je kantoor; de kachel is al uit. Zeg hier maar wat je te zeggen heb”.

„Nou, om kort te gaan dan, ik heb daarnet es gepraat met Shane Kennedy. Zoo 's avonds komt hij vaak naar mijn keet, en we zijn tamelijk dikke vrienden geworden. En omdat ik hem nou zoo goed ken, vond ik dat 't tijd werd hem zelf eens te vragen waarom hij niet wou afdokken, net als de rest van de mannen voor dat fonds —”

„Misschien is 't vuur op 't kantoor nog niet heelemaal uit. Laten we es gaan kijken”. Spike trok zijn muts over de ooren, trok zijn groote wanten aan, en samen verlieten zij de keet.

Toen de deur zich achter hen sloot, liet Lunger Davis zich van

zijn kruk glijden, en na zich haastig in zijn pijjekker gewrongen te hebben, keek hij de beide gestalten door het venster na, tot dat ze verdwenen in het kantoor.

„Die twee hebben wat samen”, mompelde hij. „Timmins en hij smoerden ook altijd samen, maar ik kon d'r niet achter kommen wat 't was, anders zou ik ze de duimschroeven wel angelegd hebben om mijn deel d'r van te krijgen. Dit zaakje hier in 't kamp is nou niet zóó voordeelig, of ik kan d'r nog best wat bij gebruiken”.

Dit zeggende stak hij zorgvuldig een revolver en een smallen zaagvijl in den zak en sloop naar buiten. Behoedzaam sloop hij naar den achterkant van het kantoor. Na languit op de sneeuw te zijn gaan liggen, haalde hij den vijl voor den dag, en maakte geruischloos een uiterst klein gaatje tusschen den tweeden en derden balk, tot hij eindelijk een lichtstraal zag. Toen hij zijn oog aan het gaatje bracht, kon hij duidelijk de beenen van de beide mannen zien, terwijl zij daar druk aan 't praten waren in het kleine kantoor.

Hij huiverde van de kou, en trok zijn kraag hooger op, terwijl hij de snorrende kachel langzamerhand rood zag worden. Even daarna gingen beiden zitten, en stak Spike zijn pijp op.

„Verd. . . ! Daar zullen ze voor moeten dokken!” fluisterde Davis, toen hij beseftte dat hij een oor zou moeten blootgeven aan de bittere koude, als hij tenminste wilde verstaan wat er gezegd werd.

Hij hoorde Hagen zeggen: „Ik bracht 't er langzamerhand op; we begonnen te praten over de ploeg en over hun solidariteit; en toen begon ik over die lui, die bij hun werk gedood waren, en hoe flink ik 't vond van de lui om ze op de betaalsrol te laten staan. En toen vroeg ik hem op den man af, waarom hij toch eigenlijk ook niet meedeed — net als de anderen”.

Hij hield even op, en Spike, die aldoor naar de kachel gekeken had met half toegenepen oogen, keek op.

„Nou, en?” snauwde hij, terwijl er een uitdagende blik in zijn oogen kwam.

„Nou”, hervatte Hagen, „Kennedy keek mij wel een minuut lang strak aan, en barstte toen in lachen uit. Hij kon er niet van uitscheiden, tot hij zag dat ik wat kregelig begon te worden. Ik vond er niks vermakelijks in, in die kwestie. 't Was mij doodelijke ernst. Ik vond het machtig mooi van de mannen, en dat zei ik hem ook.

Toen vroeg hij me, wie mij die geschiedenis had wijsgemaakt.

Wat wij daarop hebben besproken, zal ik je maar niet allemaal vertellen. Om 't kort te maken, wil ik je dadelijk maar zeggen, dat ik je gemeene dieverij doorzie. Ik zie nou in hoe gemakkelijk ik me door jou d'r tusschen heb laten nemen. Maar nou is 't uit met je mooie spelletje, Wilson. Zoolang Timmins meter was, was d'r geen vuiltje aan de lucht voor je, maar —”

„Kijk es hier, Hagen; je kent de zaken in den houthandel nog niet. Je ouwe stuurde jou, met je academie-opvoeding, verleden jaar d'r op uit om de zaakjes te leeren. Toen stuurde hij je de Hertenvier op met de Scanlons. En wat dee' je? Zoo gauw toen je iets zag, wat niet overeenkwam met je Zondagschool-ideeën, gooide je 't heele kamp door mekaar. En wat voordeel bracht je dat? Net niks.

Ik zal niet zeggen, dat je d'r niks mee bereikt heb'. Je heb' de naam d'r door gekregen van de beste vechter te zijn, die d'r in de bosschen te vinden is. Dat is natuurlijk een heele boel, en zoover ik weet, heeft 'n „chechako” 'm dat nog nooit geleverd. Maar dat had je ouwe niet in z'n hoofd toen hij je hierheen stuurde. Hij wil 'n practische houtkooper uit je maken, en niet „de hoop van den blanke”.

„Kijk es hier, dat is nou de tweedemaal, dat je mijn vader d'r bijhaalt. Wat —”

„O, hou je maar kalm. 'k Ben nog niet klaar”. Spike keek den jongen meter met een loerenden blik aan.

„As je hier voor Hagen wil' blijven doorgaan, moet je dèrgelijke dingen in St. Paul laten. Dat vond ik op de grond op 'n avond, toen je was uitgegaan”. De opzichter haalde een brief uit den zak en gaf hem aan den ander. De naam op de enveloppe was niet Hagen.

„Zie je”, ging hij voort, „daarna dacht ik es over de kwestie na, en ik weet nou wie je ben', en ik weet óók, dat je vader meer staand hout bezit dan tien andere zaken bij mekaar. En hoe doet hij dat? Niet door eerlijk spel, dat is vast. Door de lui om te koopen. Senatoren, Leden van 't Congres, de wetgeving van de staten, rechters; tot de politieboeten, die toezicht moeten houden op 't houtvervoer, toe. Hij heeft ze allemaal in z'n macht; met één pennestreek kan hij duizend menschen maken of breken.

De heele zaak is oneerlijk spel, van de 't meter tot de houtzaagmolens, en van de molens tot de houthandelaar, en van hem tot de aannemer, die weer knoeit met de architect, in 't berekenen van de hoeveelheden, die d'r noodig zijn. Iedere plank, die an 'n gebouw gespijkerd wordt is voor tweederde van z'n waarde gestolen.

Nou is 't mogelijk, dat je dat weet, en misschien ook niet, en dat je net zoo groen ben' as je 't laat voorkomen. En ik wil dan ook wel gelooven, dat je eerlijk bent. Zóó eerlijk, dat je ouwe met je verlegen zit. Hij wil, dat je 't geknoei leer' kennen vanaf waar 't begint, zoodat je de schok kun doorstaan as je de echte knoerij te zien krijg' — 't gróóte geknoei, dat in zijn privaat-kantoor wordt gedaan.

Ik vertel je dit allemaal voor je eigen bestwil. Jij bent geen meter die vijfenzeventig dollar verdient, jij bent een van de groote dieven — tenminste in de toekomst zul je d'r toe hooren.



Hou je kalm! Dàt geeft je niks. Je ben' bezig je eerste les te leeren, en ik geef 'm je zonder d'r doekjes om te winden".

Hagen zonk achterover in zijn stoel, en zijn groote vuisten ontspannen zich.

„En nou weet je d'r alles van, en heb je maar te kiezen. Ben je van plan je vader's zakken te spekken, en nog meer millioentjes bij mekaar te rapen, of wil je nog langer de dwaas uithangen zooas tot nou toe?

Ik ken je ouwe. 'k Heb voor 'm gewerkt. in Big Ax. En je kun' me gelooven as 'k zeg, dat hij geen onzin van je verkiest an te nemen. As je nog eenmaal zooiets uithaal' as die ruzie bij de Scanlons, dan draait je je 'n baantje op je hals, dat ver genoeg van z'n kantoor is om z'n zaakjes daar niet meer te kunnen be- derven.

Maar laten we over zaken praten. Natuurlijk trek ik 't loon van die zes lui. Anders deelde ik 't met Timmins, maar 't geeft natuurlijks niks of ik 't jou al aanbied. Jij kunt in één avond meer verteren, dan 't heele bedrag van de knoeierij.

Ik denk zóó over de kwestie. Ik heb d'r natuurlijk vaak over nagedacht en ik verwachtte wel, dat je 't een of andertijd de zaak in de smiesen zou krijgen. Jij wil leeren hoe alles hier in 't bosch in z'n werk gaat. Ik weet t'r alles van, zooals iedereen je zal vertellen. Ik wil je alles leeren wat ik er zelf van weet. Met een paar jaar kun je 't hout er net zoo goed uitkrijgen as ik — minder mannetjes op de betaalsrol, en meer boomen in de rivier dan elk ander kamp. As je teruggaat, kun je de kampen van den ouwe inrichten, en 'n honderdduizend dollar uitsparen op de exploitatie-kosten. De prijzen blijven 't zelfde, daar zorgt de ouwe wel voor! 't Gevolg is — zoo en zooveel piasters in de zak van je vader, en in de jouwe, natuurlijk. Dat klinkt nog zoo kwaad niet, he?

Ik kan natuurlijk niet tippen an zooveel geld. 't Eenige wat ik t'r uithaal, is 'n paar honderd dollar van de betaalsrol. 't Eenige dat je te doen heb' is precies wat je tot nou toe gedaan heb': van de gage van iedere 'hakker hou' je wat af, en zet 't op 't te- goed van die zes namen op je meetboek. Nou, wat zeg je d'rvan?"

Hagen staarde verscheidene minuten naar de kachel. Eindelijk stond hij op en begon langzaam zijn zwaren jekker uit te trekken. Toen hij dit gedaan had, vouwde hij hem op, en hing hem over den rug van zijn stoel. Toen zei hij zacht en met vaste stem:

„Wilson, sommige dingen, die je me verteld heb', zijn volkomen waar — zooals m'n naam — mijn plan de houtzaak van onderen af aan te leeren — en — en m'n handigheid in 't vechten. Je heb' me ook veel verteld, dat ik nog niet wist; zoo, b.v., dat mijn vader een afzetter is, en zoo. Ik zal niet zeggen, dat je 't mis heb', maar ik zal 't onderzoeken.

Ik zal niet zeggen, dat je liegt, want ik ben overtuigd, dat je zelf gelooft wat je zegt. Over 't geheel genomen, geloof ik, dat mijn eerste les, zooals jij het noemde, van veel belang voor mij is geweest — van zooveel belang, dat ik je de' dienst, die je me bewezen heb', niet onvergolden wil laten. Wat ik doen zal in die kwestie met de betaalsrol, kan ik op 't moment nog niet zeggen. Ik weet nog niet of ik er morgen met de mannen over zal spreken, of wachten en er met Mc Ilvary over spreken. Maar zooals je zelf straks zei, „laten we ons tot zaken bepalen". En om vader's oude spreekwoord om te draaien, dat hij altijd gebruikte als hij en ik en de rijzweep samen naar de leeszaal gingen: „Hier zul je heel wat beroerder afkommen dan ik, m'n jongen!"

Hagen begon volgens de regelen der kunst zijn mouwen op te stroopen.

„Je moet dit niet beschouwen als een straf, want dat is het niet. Ik wil je alleen maar een les geven in ruil voor die, die je mij gaf. Wilson, je staat nu op het punt je eerste les te ontvangen in ge- wone, alledaagsche eerlijkheid, en meteen je doop, die je zal doen behooren tot de groote, edele broederschap der Menschheid. En om jouw les zullen ook geen doekjes gewonden worden, wees daar maar zeker van. Wil je 'm hier hebben of buiten?"

#### HOOFDSTUK IV.

##### HET TWEEGEVECHT.

Spike Wilson stond op, sprakeloos van woede. Terwijl hij zijn pijjekker uittrok, nam hij den jongen meter nauwkeurig op. Hij merkte den omvang der armen op, de zware beenen, het bijna slanke middel, den breeden borst en de zware schouders, allen even zoovele teekenen van een volmaakte vechtmachine. Toen herinnerde hij zich de verhalen, die de ronde deden omtrent het gevecht in het kamp van de Scanlons. Spike was geen lafaard. Nooit was hij door één enkelen tegenstander gelegd. Hij merkte met voldoening op, dat hij in grootte en bouw bijna de gelijke was van zijn tegenstander — een beetje zwaarder van middel, en met wat brederen nek, doch daartegenover stond zijn veel grootere ondervinding van het ruwe vechten der houtkampen. Wat hem dol maakte van woede, was de volmaakte kalmte van den ander. Hij had gesproken, alsof er niet den minsten twijfel was aan den uitslag van het gevecht. Hij stond met de armen in de zijden over de kachel heen te glimlachen. Nou, hij zou den „chechako" een lesje geven, maar het gevecht moest buiten plaats hebben, niet hier in dit nauwe kamertje; daarom trad hij naar buiten, de hardbevoren sneeuw op, onmiddellijk gevolgd door Hagen. De maan stond reeds hoog aan den hemel, en het was op de opengehakte plek bijna even helder als overdag. Terwijl

het tweetal elkaar een oogenblik stond op te nemen, merkten zij geen van beiden een donkere gestalte op, die van achter het ge- bouwte kwam sluipen, en in de schaduw van een reusachtigen pijnboom glipte, geen tien pas daar vandaan. Lunger Davis stond op het punt het belangwekkendste gevecht van zijn leven te zien.

Langzaam draaiden de twee om elkaar heen, scherp lettend op een gunstige gelegenheid om aan te vallen. Plotseling gleed Spike's met ijzer beslagen schoen op de gladde, bevroren sneeuw uit, hij wankelde lichtelijk, en Hagen sloeg onmiddellijk toe met een geweldigen slag van zijn rechterarm. Het was een oude truc, maar ze werkte goed. Inplaats van teruggedrongen te worden om zijn evenwicht te herstellen, boog Spike zich plotseling diep voorover en schoot naar voren onder Hagen's arm door, en stormde met zijn hoofd tegen de onbeschermdde maag van zijn tegenstan- der aan.

De kracht van den schok, nog vermeerderd door de stuwkracht van het lichaam, dreef allen adem een oogenblik lang uit het lichaam van Hagen. Zijn armen vielen slap langs zijn lijf neer. En terwijl dit gebeurde sloeg Spike woedend links en rechts naar zijn gezicht. Hagen, met het bloed uit zijn neus stroomend, vatte zijn tegenstander aan, en een tijdlang deinden zij, elkaar omvattend, in het maanlicht heen en weer. Davis kon hun zwaar gehijg hoor- ren, terwijl zij worstelden, de een om zich van den greep van den ander te bevrijden, en de ander om vast te houden tot hij weder op adem zou gekomen zijn.

Na wat den eenzamen toeschouwer eindeloze minuten toe- leken, liet Hagen plotseling los, en een schijnuitval met zijn linker doend, schoot zijn rechterhand onmiddellijk van den schouder uit met volle kracht, en trof den nek van Spike. De stoot kwam terecht onder het oor, met den gevaarlijken omzwaai van den geoefenden boxer. Een gewoon mensch zou het den nek gebroken hebben, en zelfs de reusachtige Spike wankelde onder den schok, doch hij kwam als een man weder ten aanval.

Toen volgde er een snel aanvallen en ontwijken, waarin Hagen voortdurend aan de winnende hand was, en Spike gedwongen werd zich tot verdedigen te bepalen. Zij hijgden nu zwaar, en hunne gezichten glommen van het zweet. Het brein van den opzichter werd langzamerhand helderder, hij begon zich te her- stellen van de duizeligheid, die hem bevangen had, en hij begon zijn laatste poging te overwegen. Nu mocht hij niet falen in zijne berekeningen.

Alles hing nu af van zijn snelheid, en van tot op een duim be- rekende afstanden. Geen chechako was opgewassen tegen den geduchten en gevreesden Franschen „lash". Het is de „coup de grace" van de gevechten in het Noorden. Hij had Hertent-rivier vergeten, en Bulldog Larkin en Louis La Tier, wiens kaak in drie stukken was geslagen.

Plotseling vouwde de gestalte vóór den meter zich in tweeën; bliksemsnel bukte Hagen zich en schoot opzij, en de met ijzer beslagen schoen schampte langs zijn schedel, en rukte de muts van zijn hoofd. Oogenblikkelijk schoot hij vooruit, en over zijn schouder grijpend, kreeg hij den enkel van den opzichter met beide handen te pakken.

Zich met een ruk oprichtend, bracht hij het hoofd en de schou- ders van den nu weerloozen man tusschen zijn wijd-uitstaande voeten. Toen liet hij los, en met een smak kwam de tegenspartelende gestalte op haar rug onmiddellijk onder hem neer. Het volgende oogenblik stortten zich de volle tweehonderdveertig pond van den reusachtigen meter op hem neer — met een knie op den gerekten hals. Er klonk een naar adem snakkend gegorgel. en het gevecht was afgelopen.

Hagen stond op, wischte zich het bloed en zweet van het gelaat, en ging naar het kantoortje. Toen hij er weder uit kwam, in zijn dikken jekker gekleed, was Spike Wilson juist bezig, moeizaam en pijnlijk op te strompelen. Zijn muts oprapend, ging de meter op zijn gemak naar de loods, die stond waar de glijweg in het bosch verdween.

(Wordt vervolgd).

## ONWEER.

Heel verre stonden boomen in den nacht.  
De hemel, donkerblauwig overtoegen.  
De dagen uit mijn jeugd weerommebracht,  
Toen 't ook zóó donker was in 't avondhooge.

De komende onweerswinden zuchtten zacht,  
En kwamen plotsling zwiepend aangevlogen,  
Al buigend met hun losgebroken kracht.  
Scherp kretsend helle wolken schichten spogen.

En al maar wilder, wilder, wild,  
Joeg daar het Godenros, nog ongedrild.

De oude rijder dwingt het met de manen,  
Hij voegt het, stijgend, steeds in nieuwe banen.

De hoeven stampen en de donder rolt;  
De hengst, in woede, razend voorwaarts holt.

JAN J ZELDENTHUIS.





Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG.  
GEZICHT VAN HET KASTEEL OP DE GRACHT, DE VOORPOORT (RECHTS) EN HET DORPSKERKJE.

## HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG.

**A**LS verscholen achter de kerk en een rij huizen ligt het fraai schilderachtig kasteel van Oud-Valkenburg, *Genhoes* heet het in den volksmond (dat is den huize 1) voor het dorp *het huis* bij uitnemendheid, waar de heer woonde, waar althans eeuwen lang deze zijne woonstede had, vóór dat de heerlijkheid Oud-Valkenburg in bezit kwam van den bewoner van het naburig Schaloen.

Eerst zal ik u vertellen wie die heeren waren. De eerste, die zoover ik weet, bekend is, was Johan van Oud-Valkenburg (1381), die zijn naam aan zijne heerlijkheid ontleende. Hoelang Oud-Valkenburg in het bezit van deze familie bleef, is niet bekend, maar in het begin der 16e eeuw ontmoeten wij een heer die Willem van Ghoir heette, een familie die eene zijlinie van het geslacht der heeren, later graven, van Horne vormt. Van 1535 tot 1608 toe is het, als men de leenakten nagaat, of de familie van Ghoir met de aangehuwde familie van Strijthagen kaatsballetje met Oud-Valkenburg heeft gespeeld, want beurtelings verheft een dezer beide familiën de heerlijkheid. Doch zulk eene verheffing gaf op zichzelf nog geen rechten op het in leenverhevene; de beambten van het leenhof staken de heergewaden, dat is: de gelden enz. voor de beleening verschuldigd, in hun zak en lieten de partijen procederen over het recht. In 1605 en 't vermeldde jaar 1608 dragen eenige van Ghoir's Oud-Valkenburg aan Jonker Gerard van Hulsberg genaamd *Schaloen*, die op dit kasteel zal gewoond hebben, andere aan Ulrich heer van Hoensbroeck over. Deze laatste procedeerde over de heerlijkheid met Jonker Johan Reinier Hoen van Cartils totter Hoenshuis (onder Voerendaal), die wegens hoogen ouderdom, na het proces voor 't leenhof van Valkenburg verloren te hebben, al zijn rechten op Oud-Valkenburg overdroeg aan zijn neef Walraven van Schellart van Obbendorp, heer te Schinnen (in 1633), wiens zoon Reiner Theobald, die de *helft* der heerlijkheid bezeten heeft, ze weer terug kaatste aan Johan Reiner Hoen van Cartils, heer van Oud-Valkenburg en Schin-op-Geul. Dit kan misschien ook de zoon van den verkooper geweest zijn. Hoe het zij: de familie Hoen heeft tot aan de afschaffing der heerlijke rechten door de Franschen in 1798 2) de heerlijkheid Oud-Valkenburg bezeten, terwijl Ulrich van Hoensbroeck het kasteel van Oud-Valkenburg of *Genhoes* bezeten heeft, aldaar in 1632 door zijn zoon Daniel opgevolgd, wiens erfdochter het ten huwelijk meebracht aan Johan Karel de Haudion de Gibrécies of Guibrichies, (een naam om zich in te verslikken), opgevolgd door zijn zoon Louis

Ulrich. Deze behield het kasteel niet lang, maar verkocht het in 1701 aan Herman baron von Tunderfeld, een Zweed, veldmaarschalk-luitenant in Oostenrijkschen dienst, gouverneur van Dendermonde 3). Deze oude ijzervreter, wiens naam voor een generaal (vooral der artillerie) benijdbaar was en die een wapen voerde, sprekend als er maar een kon zijn: een kanon op een groen veld, dat, om met Onno Zwier van Haren 4) te spreken, „donder, vuur en dampen braakt” (door Rietstap beschreven in zijn wapenkundig proza, als: en sinople un canon déchargeant son coup), deze generaal nu was in onze streken op zijn lauweren komen rusten en had, om niet zoo heelemaal alleen te zijn, in 1696 eene dochter des lands van Valkenburg, Anna Barbara de Lamberts de Cortenbach van het kasteel van dien naam onder Voerendaal, gehuwd. Van hem, een geboren Zweed, is wel het portret van Gustaaf Adolf afkomstig, dat thans nog in het kasteel is te zien, zoo ik vermeen. Na den dood van zijn zoon en opvolger in 't bezit van het kasteel werd dit in 1749 verkocht aan Leonard Thimus, wiens schoonzoon Jan Frederik van Pelser Berentsberg het erfde en wiens familie het nog bezit. De geschiedenis van Genhoes is niet rijk aan bijzondere gebeurtenissen — beati qui non habent historiam — maar geeft een beeld van het scharrelen met en het verpassen van heerlijkheden in vroeger dagen, waarbij de onderzaten vaak het gelag moesten betalen, op welke manier dan ook, al ware het alleen maar uit kracht van het spreekwoord: nieuwe heeren, nieuwe wetten.

Laten wij nu het kasteel zelf gaan zien, wij zijn het nu waardig, als ingewijd in de geheimen van zijn grijs verleden.

Na de statige voorpoort te zijn doorgedaan (zie de afb. hierboven) komen wij langs de slotgracht en even ons rechts omwendend, aan eene breede steenen brug, die ons, over deze gracht, toegang geeft tot het kasteel, welks voorgevel van donker grijzen steen uit de tweede helft der 17e eeuw wij nu voor ons zien (zie de voorplaat en de afb. op de volgende bladz.). De toren is dus veel ouder, al prijkt de windvaan met het jaartal 1620, heel koket ronddraaiend, als een dame, die zich graag jonger afgebeeld is kennelijk ook van ouder dagteekening dan de voorgevel. In het voorhuis zijn de fraaie monumentale voorhal of trappenhuis (afb. op bladz. 454), de groote zaal, alsmede andere kamers. Aan de eene zijde van den hoofdingang zijn ook de





Schmadel.

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG. DE NOORD-OOSTZIJDE.

woonkamer en aan de andere de keuken en dienstvertrekken. De achterzijde komt uit op een plein, aan beide zijkanten met muren ingesloten, terwijl de gracht aan de achterzijde het terrein afsluit. Maar vergeten wij niet, vóór Genhoes te verlaten, even naar het rustig aardig binnenplaatsje te gaan kijken, met bloemen beplant (afb. op blz. 455) en dat, door de geopende poort zulk een landelijk uitzicht geeft op de tegenoverliggende boerderij.

A. J. A. FLAMENT.

- 1) Versterkte te naamval.
- 2) Bij besluit van 26 Maart 1798.
- 3) Geboren in Lijfland, zoon van Georg von T., burggraaf van Narva en Maria Taggelman. — Lyfland behoorde in 1704 deels aan Polen, deels, met de hoofdstad Riga, aan Zweden, welk deel 1721 bij den vrede van Nijstadt aan Rusland werd afgestaan.
- 4) In zijn gedicht „de Geuzen”.

## Twée dagen in geteisterd België.

EEN BEZOEK AAN DE DUITSCHE KAMPMENTEN EN DE VERWOESTE DORPEN LIXHE, MOULAND EN BERNEAU. (Vervolg.)

**O**NZE tocht voortzettende, ontmoetten wij een groep manschappen. Zij bleken nog nieuwsgieriger te zijn dan wij. Ook zij overstelpten ons met vragen. Van wat er er ging gebeuren, bleken zij slechts een vaag begrip te hebben. Enkelen meenden dat zij bijna aan de Fransche grens waren. Een onder officier beweerde dat Engeland slechts 50.000 man landings-troepen op de been kon brengen en dat wij geen of althans weinig soldaten hadden voor binnenlandsche onlusten! Ik hielp hem uit den droom met de opmerking dat wij, als 't moest, over nagenoeg een half miljoen ijzeren soldaten zouden kunnen beschikken die binnen onze waterlinie minstens voor een tienvoud gelden en dat een eventueele indringer bij ons alleen „natte beenen” en „blauwe boonen” kan komen halen!

Iets verder op kwamen wij in gesprek met een tiental stoere Mecklenburgers, die den eersten aanval op Luik gewaagd hadden. Hiervoor hadden zich een paar honderd vrijwilligers opgegeven. Bij de forten door eene Belgische compagnie chasseurs met een geweldig geweervuur overvallen, sneuvelde méér dan de helft en werd de rest gevangen genomen, doch later door hunne kameraden ontzet. Een dezer manschappen vertelde mij dat de kogels hem letterlijk om de ooren en het lichaam gefloten hadden. Zijn uniformjas vertoonde een tiental kogelgaten. De linker-épaulette

was los geschoten, een drinkbeker in den achterzak doorschoten, terwijl de achterpanden van zijn Attila 4 kogelgaten vertoonden, wat een grappig cavallerie officier onder algemeen gelach de opmerking ontlokte: „der Kerl hat gewisz ein kugelfestes Hinterbacken!”

'n Arrogant jong luitenantje, die zijn warme laarzen tijdelijk verwisseld had voor verlakte balschoenen, had mij bij dit groepje langen tijd scherp opgenomen en met allerlei vragen lastig gevallen.

De plaatsnamen van omliggende dorpen sprak ik zeker te veel op z'n Fransch uit, mijne sportieve kleeding en ietwat Fransche facie, wekten bij hem bepaald het vermoeden, dat ik een spion was. Hij vroeg, of ik in mijn op een phototash gelijkenden ransel een „kino” mededroeg en wat ik allemaal wel in de tassen aan mijn fiets had zitten en of mijn nieuw verguld insigne van den Toeristenbond, dat van een „Belgischer Radfahrerbund” was.

Blijkbaar nog niet geheel gerust gesteld, vroeg hij mij na een poos geheel onverwachts, of Delft ook in Holland lag.

Ik begreep onmiddellijk de tendenz dezer vraag en antwoordde: „Ich bitte um Verzeihung, Herr Leutnant, jedem gebildeten man soll Delft, wegen sein fein blaues Steingut, eben gut be-kannt sein wie Berlin und Paris!”

Z. E. D. gestr. af met een „Ach so! . . . danke sehr”.

Wat was het geval? In de priemende zon had ik mijn jas wat los gemaakt en was op een metalen bretelknoop den naam van mijn Delftschen kleermaker gemakkelijk te lezen!

\* \* \*

Plotseling in het kamp eene kleine consternatie; een verwaald volwassen en een jong paard kwamen het kamp binnen gierend en werden spoedig tot staan gebracht. Het volwassen paard werd door de militaire paardenarts goedgekeurd en voor de fourage-bespanningen bestemd. Het jonge nog onbeslagen paard werd niet geschikt geacht en ons als „een geschenk van den Duitschen keizer” aangeboden.

Het ongewone en verrassende aanbod deed ons twijfelen.

Onder de verzekering dat wij het paard gerust konden medenemen, daar dit anders zou worden dood geschoten, werd het keizerlijk geschenk door een Maastrichtsche hotelier, die zich met eenige andere burgers bij ons voegde, aanvaard en stond het dier 's avonds veilig en wel op stal in Maastricht!

\* \* \*

Verder trekkende, bereikten wij een vernield huis van waaruit vader en drie zoons op de Duitschers geschoten en waarvan zij er ruim 15 gedood en gewond hadden. De arme stakkers, wier domme uiting van vaderlandsliefde hun het leven kostte, werden onmid-





Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL „GENHOES” TE OUD-VALKENBURG. DE ACHTERGEVEL (ZUIDOOSTZIJDE).

dellijk gefusilleerd. Hunne woning werd geplunderd en alle meubilair en betimmeringen, zelfs de trap, vernield om later als brandhout voor de veldkeukens te kunnen dienen.

In de huiskamer raapte ik in den chaos van verbrijzeld huisraad een oud spel kaarten op. Dit symbool van huiselijk vermaak deed mij denken aan de gezellige en vreedzame uurtjes, die de bewoners hiermede ongetwijfeld zoek brachten; thans rusten de spelers zéér nabij op den akker waar zij zelf zoo dikwijls ploegden!

Nog onder den indruk van dit eerste oorlogsleed dat wij aanschouwden, tuurden wij vanuit het huis in de verte naar de hoog opstijgende grijze rookwolken, waar in één oogenblikje have en goed verbrand en vernield werd, waarvoor de gefusileerde eigenaren jaren lang met noesten ijver gearbeid hadden.

\* \* \*  
Een hoofdofficier passeerde ons met minzamen groet. Even verder wendde hij den teugel met de vraag: „Gibt's noch Neuen bei Ihnen und was sagen die Holländer, die Bundes-Brüder, von diesen dummen Belgischen Leute?”

Ik merkte op, dat wij nuchtere Hollanders als altijd gematigd en voorzichtig zijn in ons oordeel, vooral wanneer het moeielijk controleerbaar oorlogsnieuws betreft.

Wij erkennen dat, hoewel het gewapend optreden der Belgische burgers het volkskarakter en een diep gevoelde vaderlandsliefde sterk op den voorgrond treedt, dit uit een oogpunt van eigen veiligheid niet kan worden gedoogd, doch dat met de tot het uiterste doorgevoerde standrechtelijke bestraffing een meer dan afschrikwekkend voorbeeld gesteld was en dat sommige persorganen dit een moderne barbaarsheid noemden, waartegen van verschillende zijden geprotesteerd werd.

Volgens dezen overste waren dergelijke radicale middelen, zooals het fusileeren der franc-tireurs en het platbranden der dorpen, onvermijdelijk als eene revanche tegenover het uit hinderlagen verraderlijk neerschieten der officieren en manschappen en het verminken van gewonden en dooden.

Ten bewijze hiervan vertelde deze hoofdofficier ons eenige staaltjes:

Voor een der eerste huizen van Mouland, eene villa of landhuis, werd eene sterke patrouille vriendelijk begroet en de officier door eene jonge vrouw een bouquet bloemen aangeboden, waarin zij eene revolver verborgen hield.

Vriendelijk dankende voor deze attentie, bukte de officier zich om de officier aan te nemen. Plotseling schoot zij den revolver af en de officier stortte ontzien in zijn paard. Een der dragonders sprong op haar af en maakte met een enkelen lansstoot een eind aan haar leven.

Onmiddellijk branden gewerschoten los uit de villa en zijn in een oogenblik een tiental manschappen gedood en gewond voordat zij met hunne karabijnen gereed waren tot vuren. Slechts een oogenblik later waren de villabewoners tot zwijgen gebracht en werd hun huis in brand gestoken. Wij hoorden de puinhoopen dezer villa later gezien. Een stuk van den verbevede puinhoopen eind, terwijl de voortuin, waar de maskeerende bloemen geplukt werden, nog onbeschadigd was.

Gewonde Duitschers werden gevonden met afgesneden neus en ooren, ook met afgekapt vingers, sommigen met opengesneden lichaam. Een zelfs met uitgesneden hart dat op een stok naast het lijk geplant was. Enkelen met een niet te noemen afgesneden lichaamsdeel!

Zeg dit vooral aan uwe landgenooten, verzocht ons de overste, dat zal veel kunnen bijdragen tot een gunstiger oordeel over het optreden der Duitsche troepen, die noodgedrongen tot maatregelen van geweld tegenover non-combatanten overgingen.

Tegenover eene onzijdige houding der Belgische dorpen de Duitsche troepen zich zeer dankbaar betoond hebben, terwijl de inwoners eene vreedelievende behandeling en ruime betaling in goud der gerequisitioneerde levensmiddelen verzekerd zou zijn geweest.

We vroegen en verkregen van den overste verlof, om Mouland te bezichtigen. Hij wenkte een onderofficier van de aan den kruisweg in het korenveld liggende wacht.

De man verrees als een granaat uit den grond, komt met een paar beenen als boonestaken aangestormd, plakt zijn rechterhaken met een smak tegen den linker, staat kaarsrecht met z'n snuit in den wind en saluëert met een „Zu Ihrem Befehl, herr Oberst!”

Hij kreeg last ons tot aan het nabij gelegen Mouland te begeleiden en ons aan den volgenden wachtpost over te geven, zooals geschiedde.

In de platgetrapte korenvelden waren een paar compagnieën infanterie, alsof zij in het garnizoen waren, met tirailleursoefeningen bezig, die er op berekend schenen de manschappen extra te oefenen in het „verspreiden” en „dekking zoeken”.

Lange rijen paarden keerden naar het kamp terug van een bad in de naburige beek, waar ook vele manschappen met ontbloot bovenlichaam zich verfrischten, het enkele geladen geweer in hunne nabijheid.

Militaire staf-automobielen en een gepantserde mitrailleur-auto stoven ons voorbij in de richting Lixhe.

Langs den weg lag schuin in een greppel een automobiel met stukgeschoten banden. Vier Belgische officieren, vermomd in Duitsche uniformen, aldus het vijandelijk terrein ver-



kennende, hadden daarin gezeten. Door een infanterie-officier werd de auto onmiddellijk als een niet-Duitsche herkend daar het geheime militaire teeken ontbrak. Toen de auto op bevel niet stopte, werd deze met enkele gewerschoten tot staan gebracht. De dappere Belgen hebben deze ongekend stoutmoedige verkenning met den kogel moeten boeten.

Bij eene gedemoleerde boerenwoning stond een met gevulde zakken beladen plattelandsche wagen onder gewapend geleide. Onder het toezicht van den officier waren de soldaten aardappelen aan 't rooien en den boomgaard aan 't ontlasten van zijn rijken vruchtenlast. Ook kleine hoeveelheden koffie en rijst, gevulde flesschen en bussen schenen tot den buit te behooren.

Een aanhoudend hoorngetoeter verkondigde ons de aankomst van eene onafzienbare rij grijs bestoven luxe- en vracht-auto's, ongeveer 100 in getal, allen op de motorkast van een reusachtig nummer en achterop van een dito wit kruis voorzien.

Het bleek een convoi ambulance-auto's te zijn, via de Lixher-Pontonbrug op weg naar het front.

Ieder automobiël was beladen met zakken en trommels verbandmiddelen en bemand met een dokter, een helper en een gewapend infanterist.

Een infanterist zonder uniformjas aan, het geweer over den rug en patronen los in den zak, zooals velen hier rondliepen, kwam zoowaar met eene kindersportkar aangereden, waarop een ovale boeren-marktmand, gevuld met pasgeschoten kippen.

Tegen een doornhaag op den hoek van den weg had een grappenmaker, bij wijze van vogelverschrikker, een jas en broek bevestigd; onderaan een paar klcmpen neergezet met een parapluie er naast en op de heg een hoed.

Belgische boerenwagens, camions, kapwagens en handelsvoertuigen van Visésche en Luiksche firma's vervoerden onder gewapend geleide hooi, stroo en haver, enz.

Bij Mouland was de weg bezaaid met gebroken huisraad en verscheurde of halfverbrande kleedingstukken.

In een bocht van den weg, dicht bij een breeden waterval van het door Mouland stroomende ondiepe beekje, zagen wij onder hoog geboorte aan den voet van een leemberg, eene ouderwetsche kapitale boerderij, met twee in een vierkant omgebouwde vleugels, in het midden eene „cour", van den weg af over een oude steenen brug toegankelijk.

Deze boerderij was door de Duitschers in brand gestoken, hier en daar was een onverbrand gedeelte zichtbaar waaruit duidelijk bleek dat men hier te voren geducht had huisgehouden.

Eene vernielde karnemelkmachine en aardappelensorteerder, gebroken tonnen en keukengereedschap en verbrijzeld huisraad, lagen in en buiten de gebouwen verspreid.

In den stal een verbrand paard, nog aan den ketting, dik opgezwollen, met de pooten in de hoogte, bedekt met vliegen, de omgeving verpestende met eene ondragelijke lucht.

Op dat moment was het bladstil, slechts een verwijderd geluid van stemmen drong tot ons door. In gedachten verdiept werden we plotseling opgeschrikt door varkensgeknor. Eene magere zeug komt met hare biggen aangerend! „Zou de baas teruggekeerd zijn?" Hunne teleurstelling was duidelijk merkbaar. Bij het gezicht van vreemden hielden ze op eens stil en dropen af in de richting van hun voormalige stal waar hun kameraad in de vlammen den dood vond. Zij snuffelden rond, doch het voer was niet als naar gewoonte voor hen klaar gezet. Straks zal een geweerkogel zich over hen ontfermen en verdwijnen zij als vele anderen in de hongerige magen der Duitschers.

In de ondiepe beek ligt eene kar, een kruiwagen en een ontredderde „malle jan", de wielen stuk geslagen.

Langs den kant een oude fiets, een mahonie étagère tafeltje en koperen candelâbre.

Aan de overzijde der boerderij stonden twee villa's. De eerste is hierboven reeds vermeld; 't was die waar een officier door eene jonge vrouw met een gewapenden ruiker gedood werd.



Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL „GENHOES" TE OUD-VALKENBURG. HET BINNENPLEIN.

Daarnaast eene grootere nog onverbrande villa, waarin de eigenaar van de omliggende boerderijen woonde.

Dit gebouw was door den generalen staf tijdelijk in gebruik genomen. Ongeveer alles was hier vernield. Het kleinste tot het grootste meubelstuk had het moeten ontgelden. In een huisbiljart was een gat geslagen, eene kristallen kroon zwaar beschadigd en waren de draperiën afgescheurd, enz.

Toen wij 's anderen daags op onzen doortocht door Mouland hier nog eens langs gingen, was ook deze mooie villa in brand gestoken en stonden nog slechts eenige muren overeind!

Voornoemde gebouwen lagen iets afgezonderd van Mouland, in eene heerlijke vredige omgeving.

Treurig was deze aanblik; hoe barbaarsch werd hier de rust verstoord van onschuldige menschen, die tot voor enkele dagen, onbewust van het komende onheil, een gelukkig leven leidden en thans in een korenveld, tezamen met met 94 dorpsgenooten, gefusilleerd, opgehangen of doodgestoken, als vuilnis in een grooten kuil geworpen en met een laag aarde bedekt zijn.

Tot in het diepst onzer ziel aangegrepen, hernamen wij den terugtocht. Aan onze grens bij Eijsden wachtte ons eene allervriendelijkste ontvangst bij den ontvanger der belastingen, den Heer Methorst en zijne vrouw. Hier kwamen wij wat op verhaal en lieten ons de aangeboden thee bijzonder goed smaken.



Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL „GENHOES" TE OUD-VALKENBURG. HET TRAPPENHUIS.





Foto F. Dinger.

## EEN PRIMITIEF WOONHUIS.

EEN HERINNERING AAN DEN TIJD DER EERSTE KOLONISTEN, BIJ EDGECOMB  
(STAAT WASHINGTON IN DE VER. STATEN VAN NOORD-AMERIKA).

„Den zoeten inval!” zooals doktoren en personeel in de zoo juist aangekomen automobiel van het Rode Kruis mij verzekerden.

Het was donker toen wij Maastricht naderden. Nabij de stad werden wij verrast door een dansende lantaarn, ten teeken dat gestopt moest worden.

Halt!... Waar komt u vandaan en waar gaat het heen?... Heeft u papieren?...

De Sergeant-post-commandant keek onze papieren zorgvuldig na en wij werden gemonsterd met een blik die een spion zou hebben doen sidderen!

„Lieb Vaterland, kannst ruhig sein!”

In het zuiden waken ernstige jongens, die op hun „qui-vive” zijn en drommels goed beseffen dat zij daar niet voor „spek en boonen” staan!

(Slot volgt).

MAX TUMMERS.

## EEN PRIMITIEF WOONHUIS

**D**AT het in de tijden van de eerste nederzettingen der oude settlers in het westen der Staat Washington in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika aan heel wat comfort ontbrak, is een historisch feit dat we hier nog dagelijks door de nog levende oude pioniers hooren vertellen op de volgende manier:

Toen we jaren geleden hierheen kwamen, om een homestead te zoeken, was geheel de kuststrook een en al oerwoud, bergen en dalen waren bezet met boomen van ontzaglijken omvang, en tusschen deze boomen een ondoordringbare massa kreupelhout.

Van de kust af werden we door Indianen (Roodhuiden) met een kano de eene of andere rivier opgebracht, om zoo stroomopwaarts onze woonplaats te bereiken, die ons door de regeering was aangewezen.

Anderen bereikten dit langs een oud trail (voetpad der vroegere roode bewoners dezer streek) en langs dit voetpad, door moerassen, over oude gevallen boomen was 't een klim- en baadpartij van dagen en nachten, om eindelijk in 't midden van dit onbewoonde oerwoud ons te kunnen nederzetten op een stuk grond, groot 160 acre, ons eigendom, ons kosteloos gegeven.

En met de meegebrachte bagage en fourage begon men dan daar een bewoonbaar plaatsje te maken.

Het eerste werk was een stuk bosch om te kappen en den grond zooveel mogelijk gelijk te maken om een huis te kunnen bouwen.

Dat men zich hierbij zeer moest behelpen met 't oog op de afwezigheid van transportmiddelen en verkeerswegen, spreekt vanzelf. Deze pioniers hebben dan ook heel wat ontberingen meegemaakt en zich dikwijls met toestanden tevreden moeten stellen die ons geslacht nooit gekend heeft.

Allen bouwden dan een zoogenaamd log cabin, een huis van boomstammen, u zeker wel bekend. De hierboven geplaatste afbeelding geeft u een beeld van een huis van een dier pioniers die zich neerzette 1 mijl ten oosten van het thans ontstane dorpje Edgcomb en die in zijn 160 acres bosch de gelukkige ontdekking deed van een reusachtigen ceder-boom met een middellijn van 18 voet en een omtrek van 55 voet. Daar oude cederboomen bij zoo'n enorme dikte meestal hol of verrot van binnen

zijn, wat ook hier 't geval bleek te zijn, zoo was — nadat de boom was afgezaagd ongeveer 10 voet boven den grond, welk hout verkocht werd aan een houten dakpannen-fabriek (shingle mill) — spoedig een huis van den stam gemaakt, door het van binnen gelijk uit te hakken, een raam en een deur er in te zetten en een dak er op van cederhout. Het vertrek van binnen is ongeveer 10 x 12 voet groot, hoog 8 voet, er staan een bed, een fornuis, een tafel en twee stoelen in en deze pionier heeft hier jaren lang zijn leven in gesleten met zijn vrouw, zonder last van burengerucht te hebben.

Thans, na ongeveer 30 à 40 jaar, is de hierboven beschreven streek in een beschaafde wereld herschapen, voorzien van steden en dorpen, spoorlijnen, telegraaf, post, telefoon enz.; het bosch is grotendeels herschapen in vruchtbare weilanden waar de koeien, dank zij het milde klimaat, bijna het geheele jaar loopen; en de oude pioniers die zich door den berg van tegenspoed en ontberingen een weg hebben gebaand, zijn thans meestal boeren die hun koetjes melken en een goede markt vinden voor hun room of melk bij de hierop beluste stedelingen.

Dat ze thans bij al deze veranderingen ook hun huis veranderd hebben, behoeft ik zeker niet te vermelden en als ge onze afbeelding goed bekijkt ziet ge aan de rechterzijde een gedeelte der achterkant van het nieuwe huis, dat 't oude vervangt.

't Oude staat er echter nog in den zelfden staat, zoowel in als uitwendig, en alleen als herinnering of monument om den reizenden een denkbeeld te geven hoe die oude pioniers, door geen ontberingen afgeschrikt, er toe hebben meegewerkt, dat deze eertijds onbewoonbare wereld herschapen is in een land van weelde en overvloed.

F. DINGER.

## HAAGSCHE HOFJES.

## I. HET HOFJE VAN HOOGELANDE.

**E**ENZAAM staat het en verlaten. Gelig grijs ziet de lichtelijk verweerde muur in de Boekhorststraat er uit. Als even zoovele vloeken grijzen de wankleurige aanplakbiljetten met allerlei sensatietitels en misteekende voorstellingen van een bioscoop er naast. Het roezige rumoerige leven vlak naast de stille kalmte, naast den dood nu. Want het hofje is dood. Verlaten is het immers. Het werd te klein, het eischte zooveel herstellingen in het belang van hygiëne en veiligheid, dat de regenten het verstandiger en beter oordeelden een geheel nieuw hofje te bouwen. Dit is dan ook geschied, in 1910 is het nieuwe hofje betrokken. Het oude staat nog te koop.

Voorloopig is het doodvonnis dus opgeschort. Haast drie jaar te koop, als bouwterrein natuurlijk, maar nog niet weg. Dat wijst er op, dat de prijs waarschijnlijk te duur is. Doch vroeger of later verdwijnen zal het zeker. En daarmee zal dan Den Haag, dat maar heel weinig oude, schilderachtige hofjes rijk is, er weer een kwijt raken.

Het Hofje van Hoogelande is een stichting van Joris Eduart van Hoogelande. 1) Het jaar der stichting is niet precies bekend. Het moet geweest zijn tusschen 1670 en 1676. Want in zijn nader testament van 26 Februari 1676 herroept Hoogelande een testament van 18 Juni 1670, „van woort tot woort gescreven met sijn eigen hand ende op elck blad bij hem onderteekent”, waarin hij die stichting beval. Die herroeping geschiedde, omdat hij in dat oligrafisch testament „hadde gewilt ende beijvert dat naer sijn overlijden gedaen ende volbragt soude worden, dewelcke hij nu alreede selfs hadde gedaen ende volbragt”.

Dat testament van 1676 is gemaakt in „een van de huisjes, staende in de Bouckhorstraet” ten overstaan van notaris Henrick Terbeeck van Coesfelt 2) Getuigen waren „de heeren ende mrs. Gerardt de Rodere ende Dirck de Cocq, advocaten voore den hove van Hollandt”.

„In den name des Heijligen drievuldigheijts Amen” begint het — bijgevolg weet men direct dat Hoogelande Roomsch was. En dat dus de door hem begunstigten Roomsch moesten zijn ligt voor de hand. Dan gaat het testament voort: „Op huijden dd. 20 February zestienhondert sesenseventig compareerde, ter presentie van de getuigen naergenoemt den WelEdgebooren Heer Jor. Eduart van Hoogelande mij notaris welbekent, jegenwoordich alhier in 's Gravenhage, gesont van lichaem naer advenant sijn hooge jaeren, gaende ende staende, sijn verstant ende memorie machtig, sooals ons notaris ende ondergescreven getuigen uijterlijck bleek”. Hoogelande beveelt daarin „dat de sestien huysjens nu alreede by hem gedaen ende voltrocken bewoont sullen worden van eerlijcke arme personen, 't zij man ofte vrouw ten minste



vijftig jaere ofte daer omtrent oud sijnde doch dat altijd een ouder voor een jonger sal worden gepraefereert, al ware die niet soo arm".

Die zestien huisjes van één verdiepinkje, later uitgebreid met een aan den uitersten rechttervleugel, vormen een aardig vierkant — de achtermuur is blind — om een groot grasveld met heggen omzoomd en midden in de onmisbare pomp. Maar die pomp is de pomp niet meer die er eerst stond. Dat was een sierlijk stuk werk (wat men op de prent op deze bladzijde kan constateeren), met 'n goede koepelbekroning en aardige basement-ornementen. 't Ding dat er nu staat is een leelijk vierkant, gewit blok, zonder geur of heerlijkheid, enkel wat steenen in een vierkant opgemetseld, met midden op den platten bovenkant een lantaarn.

Aan de huisjes zelf is niets veranderd — er viel ook niet veel aan te doen, zoo eenvoudig waren ze al dadelijk gebouwd.

De aangehaalde bepaling uit het testament doet duidelijk de bestemming van het hofje kennen. Daar aan de bestuurderen een groote mate van zelfstandigheid is gelaten, maakt dit hofje geen uitzondering op den regel, dat dergelijke instellingen slechts vrouwen ter woon verstrekken.

Van de zestien woningen liet Hoogelande er twee „staende aen weerszijden van de groote poort onder de regentecamer" aan zijn huishoudster Johanna Alida de Bruyn, „omme dezelve mede by haer leven lanck bewoont te worden". Ze schijnt hem goed gediend te hebben en zeer bij hem in den pas te hebben gestaan, althans hij liet haar ook nog „twee hondert guldens jaers" na en vergat ook haar familie niet.

Die familie van Johanna Alida de Bruyn heeft feitelijk nog het meeste geprofiteerd van Hoogelande's welgesteldheid. Want zijn eigen bloedverwanten bleven koud van de erfenis aangezien hij had gewild, dat zijn „jaarlijcx innecomen van alle syne naer te laeten goederen geemployeert sal worden ten behoeve van den armen". Onder die armen behooren natuurlijk in de aller-eerste plaats zijn „hovelingen" zooals hij de bewoonsters van het hofje zelf betitelt in zijn testament.

Ook wat ze zullen genieten, deelt het testament mede, in welk lijvig, niet minder dan vijftien folio bladzijden tellende stuk zooveel en zoo goed geregeld wordt, dat naar de regent, Jhr. J. W. van Nispen tot Sevenaer schrijft 3), zijn verlangen „zoo duidelijk en beslist in elk geval is aangegeven, dat een regent, die zijn taak richtig opvat, niet dan in de uiterste noodzakelijkheid daarvan zal afwijken. En toch bezit deze zoo noodig daartoe een groote mate van vrijheid. Hij staat dus niet op een gegeven oogenblik met gebonden handen en komt daardoor niet in de verzoeking zich aan de bedoeling van het testament te ontworstelen". Hoogelande is dus wél een vooruitziend verstandig man geweest.

De hovelingen dan zullen genieten, „agt tonne turfs ende omtrent vijftig guldens". Jaarlijks „moet omtrent vijftich guldens" worden opzij gelegd, „omme voor siecken ofte swacken derselver hovelingen aen wijn, specerijen ofte andersints te besteden". Schoot er van dit bedrag iets over, dan „sal hetselve bij voorm. hovelingen op H. driekoningenvont werden verteert, om alsoo dien dach ende te gelijk van sijns heer comparants geboorte te vieren". Zoo noodig mochten uit de inkomsten voor dat feestje nog „drye à vier silvere ducats" worden besteed.

Het testament bepaalt verder o.a. wat er zal geschieden met het bedrag, dat van de inkomsten eventueel zou overblijven. Onmiskenbaar blijkt daarbij te moeten worden gestreefd naar vergrooting van het hofje. In dit opzicht zijn de regenten geheel in de lijn gebleven, want het nieuwe hofje in de Johan van Camphuysstraat telt 56 bewoonsters en kan, zoo de omstandigheden er gunstig voor zijn, nog met twaalf woninkjes worden uitgebreid. 3)

Eén ding is van 't oude hofje medegenomen naar het nieuwe — wat het uitzicht van de welhaast tweehonderd vijftigjarige nog aftandscher doet schijnen. Het beeld boven de poort. Midden tusschen de beide ramen der regentekamer (welker meubelen mede verhuisd zijn) stond in een nis de „Engel des Vredes met een olijftak in de hand", daar aangebracht op bevel van den stichter, die had voorgeschreven, dat „syn heer comparants wapen ende den Engel des Vredes met een olijftak in de hand, elck in een steen uitgehouwen sijnde, onder 't selve wapen door ordre van de voornoemde des comparants neven boven de poort van 't voorschreven Hofje sullen werden gestelt, in de plaatsen daertoe opengehouden". 4)

Dat wapen was allang afgeslepen door weer en wind — van helm noch schild was iets meer te bekennen. Maar de engel met den olijftak stond er nog, met vlak boven zich de banderolle waarop 't Pax huic Domini was te lezen.

Toen men verhuisde, moest het beeld weer boven de poort van het nieuwe gebouw geplaatst worden. De nis in den gevel aan de Boekhorsstraat raakte dus

leeg, werd dichtgespijkerd met 'n paar planken. En ik kan niet zeggen wat 'n armoedige, vervallen indruk die dichtgespijkerde nis nu maakt; de heele gevel heeft er 't stempel van afbraak door gekregen. In de poort van het nieuwe hofje is weer het wapen aangebracht — boven den gedenksteen. Het oude wapen in de regentekamer is overgebracht en siert nu de nieuwe. Dat is dus het authentieke!

Hoogelande heeft zijn hofje tot een familiestichting gemaakt. Waarom, zullen we straks zien. Hij droeg het beheer op aller-eerst aan zijn beide executeur-testamentairs, „de heeren Mrs. Adriaen de Bye ende Pieter de Bye, beyde advocaten voor den Hove van Holland", die „'t saamen eene som van vijfhondert Carolus guldens eens tot eene danckbaerheit" kregen. Op „des comparants ernstich versoeck, dat haer Hooch. Edhden believen aan te trecken" werden aan deze twee heeren toegevoegd voor „'t opzigt derzelve huyskens ende hovelingen" de „de hooch EdWelgeboren heeren Jor. Cornelis Fredrick de Ridder van Groenesteyn, Jor Cornelis Francois van Heemskerck, vrijheer van Incourt Longueville en Jor. Johan van Bommel, heer van Bommel, syn heere compts neven". Dit waren de eerste regenten.

t Testament kent het begeben der acht westelijk van de poort gelegen huisjes toe aan de regenten, der acht oostelijk van de poort gelegene aan de executeurs.

De regenten zijn gehouden hun macht uit te oefenen „met die intentie ende oochwit, dat de voors. des heer comparants arme hovelingen niet te komen vallen in manus iniquorum, daer haer Godt van bewaere."

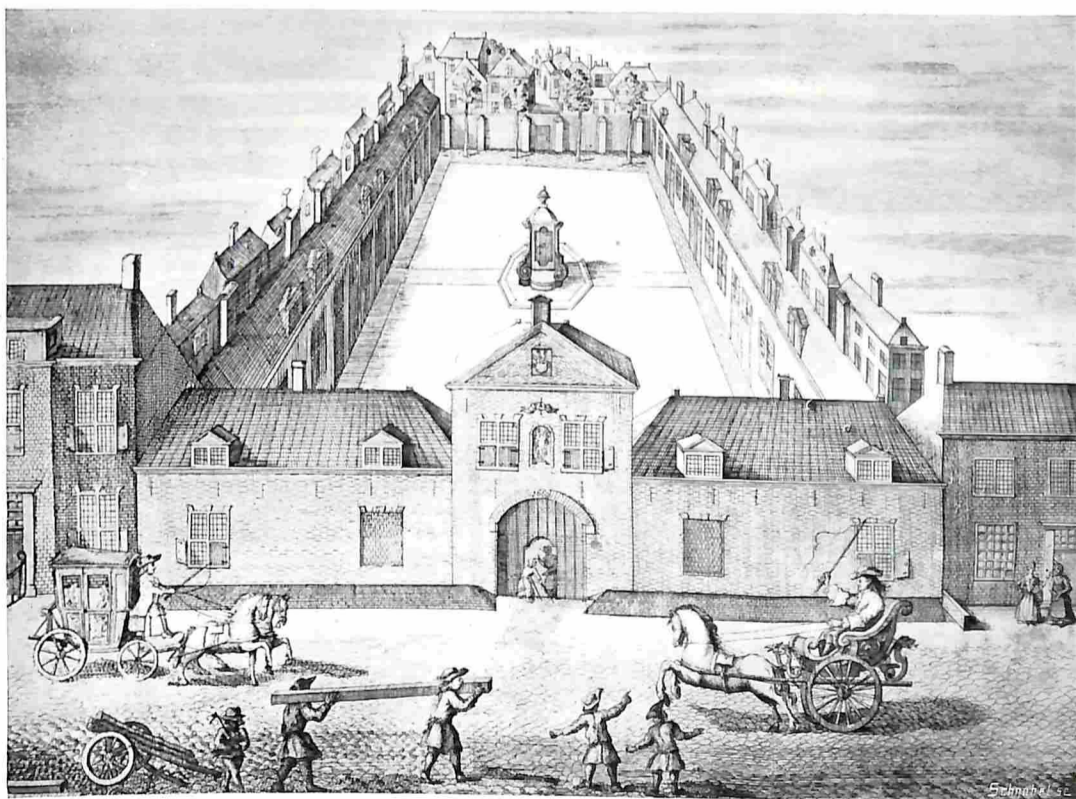
In tegenstelling met wat in de vorige eeuw maar al te vaak is gebeurd, zijn die arme hovelingen gelukkig bewaard gebleven voor de manus iniquorum.

En om het familiëkarakter der stichting duidelijk naar voren te brengen, verleende de erflater den regenten — ook den executeurs doch in wat andere woorden — het recht iemand te „nominereen omme met gelijke macht in Haer Hooch Edts plaetsen te succederen, 't zij dat zij bij impotentie noch in leven sijn, sulx sullen goetvinden, ofte om naer haer dootd in haer plaetse te regeren"

En die regeling der opvolging in de regentenwaardigheid moest getroffen worden „sonder becreuningh of bemoeingh van yemant in de werelt, wie dat het souden mogen weesen, secludeerende ten dien fine alle Hove, Gerechten, ofte Magistraten, mitsgaders allen Regenten van armen, ofte armenhuysen ende de diaconye ofte wat naem die souden mogen voeren, niemant uitgesondert, 't sy alhier in 's Gravenhage, te Leyden ofte tot Wassenaer". Daarom dus moest — ziehier het antwoord op de vraag — het hofje 'n familiestichting worden. Het moest vrij blijven — en is vrij gebleven — van de inmenging der Overheid.

Voor het verdere korte verhaal van de geschiedenis van het Hofje van Hoogelande zal ik Jhr. Van Nispen even aan het woord laten:

Onder de oudere regenten vinden wij, behalve naamgenooten der eerste regenten en executeurs — waaronder vooral de heeren De Bye en Van Bommel — de namen van de heeren Nicolaas Fiarck en graaf d'Oultremont, beiden in de Zuidelijke Nederlanden woonachtig. Ook de heeren De Bye schijnen later derwaarts te zijn getogen. Zij werden ten minste veeltijds bij de goedkeuring der rekeningen door anderen vertegenwoordigd. Om dit feit en de vrees, dat de magistraat bij het uitsterven



HAAGSCHE HOFJES. HET OUDE HOFJE VAN HOOGELANDE.



der regenten — zonder dat in hun opvolging was voorzien — de vervulling van de vacaturen tegen den uitdrukkelijken wil des erfaters aan zich zou kunnen trekken, schreef omstreeks 1770 een dier procuratiehouders, Jhr. Gerard Pieter Dert van Melissant, aan Arie De Bye te Brugge, waarbij hij er op aandrong hem zelf, of zijn broeder Nicolaas Diert, of zijn zwager Cornelis Paulus Hoyinck van Papendrecht, of zijn zoon Lodewijk Ernestus van Diert van Melissant als mederegent te assumeeren. Dit was noodig „om den wil van den erfater te kunnen uitvoeren.” Doch eerst bij notarieele acte van 1789 assumeerde Arie de Bye. Lodewijk Ernestus van Diert van Melissant — dus den zoon van zijn gemachtigde en niet dezen zelf — als mederegent.

Gaandeweg is het aantal regenten ingekrompen tot twee. De eene, Jhr. Van Nispen tot Sevenaer, is benoemd op aanwijzing van den laatsten mannelijken Diert van Melissant, die regent behoort tot de familie Helmich van Baak, op welke het regentschap is overgegaan uit het geslacht Van Bommel.

CAREL HANSEN.

1) De Riemer noemt Pieter van Hoogelande, doch dit is onjuist. Ook de stichting dateert hij verkeerd, n.l. in 1669, toen 't eerste testament dat de stichting beval in 1670, dus nog niet eens was gemaakt. Dat foutieve jaartal komt trouwens voor in de poort van 't hofje in de Boekhorststraat.

2) Notarieel Archief nr. 976 op het Gemeentearchief van 's Gravenhage.

3) Zie 't Jaarboekje van „Die Haghe” 1910.

4) De Riemer noemt dezen Vredesengel „een jongeling, houdende in zijne regter hand een laurier-tak en in de andere een bazuin”.

## MONTJOIE.

EERSTE ZETEL VAN HET HOOFD-  
KWARTIER EENER DUITSCHE  
LEGERAFDEELING.

**W**IE een reisje maakt langs den Rijn, daarbij den geijkten tocht door het Ahr-tal doet en zich dus in den zoo schilderachtigen Eifel bevindt, of dit, deels vulkanisch, gebergte van de zijde van Aken nabij komt, berooft zich van een groot genot, door niet tot in het hart van dit bergland door te dringen, en het neusje van den zalm, het wonderschoone plaatsje Montjoie, met een bezoek te vereeren.

Het stadje, dat een „kreiz-stadt” is van ongeveer 2.000 inwoners en een belangrijke weefnijverheid herbergt, ligt in het dal van de Roer, dat zich op vele plaatsen o.a. bij Montjoie zelf, zoodanig vernauwt, dat men zou wanen geen doortocht meer te vinden tusschen de vele steil opreizende bergwanden.

In den jongsten tijd heeft het zich bekendheid verworven, doordat het de eerste zetel is geweest van het hoofdkwartier van de Duitse legerafdeeling, die het land van den erfviand door het ongelukkige België bereikt heeft, welk hoofdkwartier onmiddellijk na den val van Luik daarheen en later na de bezetting van Brussel, naar België's hoofdstad verplaatst is en misschien weldra verder in 's vijands land zal zijn gevestigd.

Het vredige plaatsje, dat dus ook onlangs zooveel verschrikkelijke berichten heeft zien binnenkomen en waarin zooveel bewonderingswaardige, doch ook evenveel droefheid met zich sleepende plannen, zoo niet geboren dan toch uitgewerkt en naar omstandigheden gewijzigd en aangevuld zijn, heeft een naam, die aan blijdschap doet denken, doch niet aan blijde gebeurtenissen zijn oorsprong dankt.

Montjoie, waar de bodem zich ruim 400 M. boven den zeespiegel verheft, trok reeds door zijn eigenaardige ligging, die als uitnodigt tot het aanleggen van versterkingen, de aandacht van de Romeinen, die daar een burcht bouwden, die zij naar Jupiter „Mons Jovis” doopten.

Van dezen burcht zijn nog slechts weinige overblijfselen te zien (zie de afbeeldingen op de volgende bladzijde) evenals van de gebouwen die Karel de Groote, onder wiens regeering Montjoie het karakter van een stad schijnt te hebben aangenomen, ter plaatse oprichtte.

De stad met omgeving wisselde dikwijls van heerscher, zooals uit het volgend overzicht blijkt.

Omstreeks 1200 spreekt men van de Montjoie-Falkenburgerdynastie.

In het jaar 1332 werd de burcht, waarvan hierboven reeds gesproken werd, veroverd door de hertogen van Jülich, bij welke

belegering Graaf Reinhold van Montjoie het leven verloor. De hertogen van Jülich mochten zich echter niet lang in het bezit van dezen schoonen burcht verheugen, daar deze reeds in 1361 werd veroverd door de graven van Schönforst.

In het jaar 1435 komen stad en burcht opnieuw aan het hertogdom Jülich; zij werden echter in 1543 door de keizerlijke troepen onder René van Oranje genomen en verwoest.

De stad schijnt echter niet lang in het bezit van den Keizer te zijn gebleven, want reeds in het jaar 1622 wordt de stad weer door de keizerlijke troepen genomen.

In 1689, dus tijdens den 9-jarigen oorlog, werd de burcht bestormd door Fransche troepen onder Varrennes en werd het gebouw aan de vlammen prijsgegeven. Het bleef een woeste ruïne tot 1810, toen het in zwooverre hersteld werd, dat de bouwvallen makkelijker toegankelijker werden.

In 1794, dus tijdens de groote Revolutie, toen de Franschen hunne nieuwe denkbeelden aan de naburige staten met geweld wilden opdringen, werd ook deze streek niet gespaard en eenvoudig bij de Fransche Republiek ingelijfd.

Na van het hertogdom Limburg deel te hebben uitgemaakt kwam Montjoie door de besluiten van het Weener Congres met de Waalsche omgeving, die zich tot Malmédy uitstrekt, aan Pruisen.

Alsof de oorlogsrampen niet voldoende waren geweest, werd het dorpje den 18en Februari 1847 door een uitgebreide bergstorting geteisterd.

Het plaatsje bezit, zooals onze afbeeldingen doen zien, schilderachtige gebouwen op beide oevers van de Roer, die — een dier afbeeldingen toont het — in sterke mate het karakter van bergstroom heeft. D.

## De gevaarlijkellinging van Loevestein en het Muiderslot.

In deze tijden van oorlogsramp en vernieling van kunstschatten wordt het ons angstig te moede, als wij bedenken, hoe — zoo ons de ramp mocht geschieden in den oorlog betrokken te worden — door een vijandelijken aanval van de landzijde onze twee historische kasteelen, slot Loevestein en het Muiderslot, ernstig bedreigd worden.

Het oude slot Loevestein ligt in 't midden van versterkingen, die te samen het fort Loevestein vormen, dat behoort tot een der zuidelijkste forten van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie; het is in die buurt een opeenhooping van forten: 't fort Vuren, fort Dalen, de vestingen Gorinchem en Woudrichem, de batterijen Berkel en Poederoyen...

Het Muiderslot verheft zich achter de gemoderniseerde en versterkte oostelijke wallen van het stedeke Muiden, die tot aan zee zijn doorgetrokken.

Een vijandelijke aanval op de Nieuwe Hollandsche Waterlinie in de buurt van Loevestein of op de stelling Amsterdam bij Muiden en — zoo vreezen wij — deze twee historische monumenten, die elk zulke merkwaardige tijdperken onzer staatkundigen en beschavingsgeschiedenis belichamen, worden in puin geschoten.

Welk een betreurenswaardig toeval, dat de ligging dezer beide kasteelen in oorlogstijd zoo bij uitstek ongunstig is! L.

## LUCHTSCHIP IN ZICHT.

**O**NLANGS een pleintje overstekend, zag ik enige menschen naar omhoog staan kijken, met die ingespannen attentie, waarmee ten allen tijde een zeldzaam luchtverschijnsel pleegt te worden gadeslagen. Een zonsverduistering was voor dien dag niet aangekondigd. Trouwens, in niemands handen zag ik het zwartberookte stukje glas, dat daàr, volgens usantie, bij behoort.

Daarentegen hoorde ik, hoe langer hoe duidelijker, een ge-ruisch, het midden houdend tusschen dat van een naderenden boerenwagen in de verte en van een koffiemolen in een aangrenzende keuken.

Binnen enkele seconden werd ik genoegzaam ingelicht door de elkaar snel opvolgende mededeelingen:

„Kijk, daar vliegt-ie, bij die witte wolk!”



Foto H. Doyer.

MONTJOIE. BIJ DE ROER.



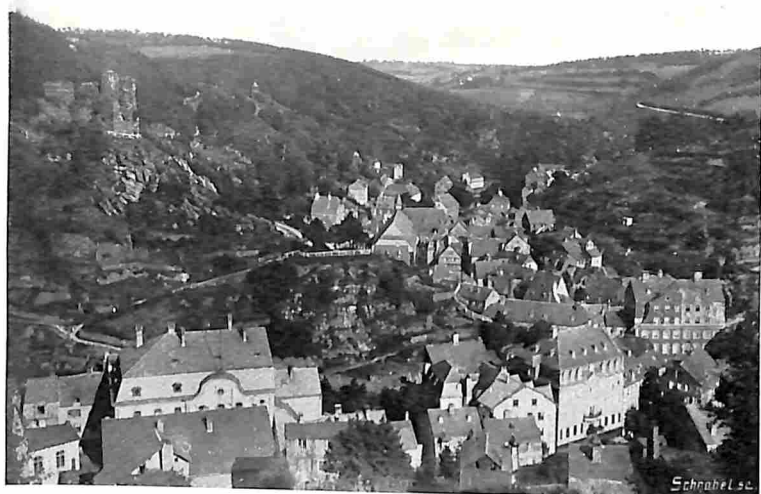


Foto J. C. van Schaik.

## MONTJOIE IN VOGELVLUCHT.

„Is 't 'n ééndekker?”

„Nee, zeker wel 'n tweedekker!”

„Zóó'n kokkert heb ik nog nooit gezien!”

„Nou: 't Is ook geen vliegmaschine, 't is 'n luchtschip!”

Werkelijk zweefde, in de hoogte, boven een zich op korten afstand uitstrekken heuvelrug, een luchtschip van het *starre Prinzip*: een echte Zeppelin.

Statig bewoog zich het lange, schijnbaar smalle voorwerp, naar den vorm reeds dikwijls (prozaisch maar niet onjuist) bij een sigaar vergeleken, schitterend wit van kleur, tegen de blauwe lucht.

Voor het meerendeel der saamgestroomde menigte bleek dit een geheel nieuw schouwspel te zijn. Gedurende een paar minuten heerschte er een algemeene stilte.

Eensklaps riep een jongmensch (een titel die, in onze taal, merkwaardigerwijze, een speciaal mannelijke beteekenis heeft) met luide stem: „Prachtig!”

Tegelijk riep een oud mensch (een term van een even speciaal vrouwelijke beteekenis) bijna even luid: „Hè, 't is toch 'n eng gezicht!”

Wij waren juist nog in de dagen, toen de oorlogstoestand zich tot ver afgelegene staten bepaalde. Maar de stemming van politieke spanning en oorlogsgeruchten zat den menschen reeds genoeg in bloed en fantazie, om hen de luchtverschijning aanstonds uit dat oogpunt te doen beschouwen

„Waar zou die vandaan komen?”

„Waar zou die naar toe willen?”

„Zou die hier op verkenning uit zijn?”

„Als ze nou uit zoo'n ding res bommen gingen gooien....”

Natuurlijk verdiepte men zich in vermoedens naar de nationaliteit van dat „ding”. Engelsch? Duitsch? Fransch?....

„Welja!” zei een lange man met een vroolijk gezicht: „veronderstel maar voor 't minst dat het een Montenegrijn is, die hier naar Turken komt zoeken!”

Dit zeggen deed de meeste omstanders inzien, dat hun angst, behalve een ernstige, ook een vermakelijke zijde had. Alleen het straksgenoemde oude mensch hield vol, dat het „toch 'n eng gezicht” was.

Een knap jong meisje gaf uiting aan den algemeenen gedachtengang door de betuiging:

„Ja, as er ook zooveel over oorlog staat in de kranten....”

„Nou, zus”, antwoordde de lange man: „begin jij dan maar met je hoedebajonnet naar binnen te halen!”

Onder meer of minder luid gelach trachtte het meisje het bedoeld toiletartikel een beetje te verschuiven. Het lachen maakte den grappenmaker nog wat stoutmoediger.

„Kom, trek hem er maar heelegaar uit! Kijk me res goed an: heb je geen kin om je hoed onder vast te binden? Ik wil er je wel 'n rosé lintje voor kedodoen!”

Uit een der naaste huizen kwam iemand met een tooneelkijker. Rondom hem vormde zich een heel auditorium, om details te vernemen, die men met het bloote oog niet zien kon.

„Er zijn raampjes in, net as in 'n stoomboot! Buiten op is geen mensch te zien; ze moeten de machine van binnen uit besturen!”

\* \* \*

Weldra begon de kolossus te dalen, zoodat men hem beter kon gadeslaan.

Gezegde bijzonderheden werden nu ook voor het ongewapend oog zichtbaar.

Achter het glas van de venstertjes zag men menschen zich bewegen. Een dame bond haar zakdoek aan haar parapluie, om te wuiven.

Tegelijkertijd nam de vrees van de oude vrouw dermate toe, dat zij, met een lichten kreet, snel rondom zich keek, onderzoekend naar den besten uitweg om voor het naderend monster te vluchten. Feitelijk vlood zij achteruit tot op de stoep van een openstaanden winkel, blijkbaar met het doel om, in geval van nood, daarbinnen onmiddellijk een schuilplaats te kunnen vinden.

Merkwaardig was het, hoe die beide uitersten van bewondering en van angst in de stemming van het publiek elkaar afwisselden, tijdelijk samensmolten, en dan weer uiteen spatten.

Het voorbeeld van te wuiven werd spoedig door vele toeschouwers gevolgd, te ijveriger, sinds, binnen de scheepsraampjes, bij wijze van antwoord en dankbetuiging, ook beweging van wittigheid zichtbaar was geworden.

„Ze groeten weerom!” riep een meisje; en, in haar geesdrift, groette zij met beide handen te gelijk.

„k Wou dat ik er in mee vloog”, zei een jongen, met een glinsterend gezicht.

„'t Is 'n mooie uitvinding, dat is het”, verklaarde een kalm man van middelbaren leeftijd.

„Een geniale overwinning van de werktuigkunde,” betuigde een dito.

„Wie zou, een eeuw geleden, gedacht hebben dat dit ooit mogelijk zou zijn?”

„Een eeuw? Zeg maar gerust: twintig jaar geleden. Denk eens: in '96, toen Otto Lilienthal verongelukte, wat stond toen de vliegkunst nog in haar kinderschoenen! De opkomst dateert eigenlijk van den tijd dat de automobiel-industrie zich op kleine motoren ging toeleggen. Daarvan hebben de vliegtuig- en luchtschip-fabrikanten geprofiteerd.”

En een deskundige gaf nog eenige technische beschouwingen ten beste, de vindingrijkheid van Zeppelin en andere uitvinders roemend.

\* \* \*

Intusschen werd men gewaar, dat het schip niet alleen merkbaar daalde, maar zich ook meer en meer in onze richting bewoog. Dit werd de oorzaak van een zonderlinge emotie.

Op alle gezichten kwam een uitdrukking van grooten ernst, bij velen van bezorgdheid.

Weer zwegen de meesten eenige oogenblikken.

Weldra vernam men van verschillende kanten allerhande uitingen, varieerend op het thema:

„Oorlog daargelaten; maar a's zoo'n ding hier nu toch eens bovenop onze hoofden neerkwam?”

„Dan waren we alle gaar pre-he!” verzekerde een der bedaardste personen.

„Wat bedoelt u daarmee?” vroeg zijn buurman, waarschijnlijk in die taalkundige vraag afleiding zoekend voor zijn eigen onbehagelijk gevoel, dat hij zich niet wou bekennen.

„Och, dat is een zegswijs, die mijn vader nogal eens gebruikte. Ik denk dat hij daarmee bedoelde: voor de haaien!”

„Haaien zijn er gelukkig niet in de lucht”, beproefde een ander vroolijk in het midden te brengen.

Er was iets als galgenhumor in dat heele gesprek.

Een paar dames hadden al het voorbeeld van het oude mensch



Foto H. Doyer.

## MONTJOIE. DE KERN VAN HET STADJE.





IN DE BUITENWIJKEN VAN REIMS, WELKE STAD, EERST DOOR DE DUITSCHE TROEPEN ZONDER EENIGE TEGENSTAND WAS BEZET, NA DEN SLAG BIJ DE MARNE VERMOEDELIIK WEDER DOOR HEN IS ONTRUIMD.

gevolgd, en zich nabij openstaande deuren teruggetrokken. Dat, bij onverhoopde aanraking met het allermodernste voertuig, het dak van een huis weinig weerstand zou bieden, — tot die bedenking strekten zich blijkbaar hare voorzichtigheidsmaatregelen op dat oogenblik nog niet uit.

Eéne begon hoorbaar te snikken.

De beide kalme mannen van zoo even erkenden, bij al hun sympathie voor de „geniale overwinning van de werktuigkunde”, dat er aan de luchtvaart groote gevaren zijn verbonden, en haar ontwikkeling nog menig slachtoffer zou eischen.

Een derde voegde zich bij hen, en gaf nog meer speciaal en onomwonden uiting aan hetgeen allen in het diepst van hun ziel vervulde:

„Ja, en niet alleen onder de vliegers, maar ook onder de rustige aardbewandelaars!”

„En daartegen zal niets afdoends gedaan worden”, voorspelde een vierde, „voordat er eens een heel groot ongeluk gebeurd is!”

Wie naar boven keken, hadden al bemerkt dat het gevaarte zwenkte, en koers zette in veranderde richting: van ons af.

Naarmate het zich verwijderde, ondervonden aller zenuwen een ontspanning.

De geesten richtten zich op. Men stelde zich weer objectief tegenover de technische zijde van het zoo even aanschouwde luchtspel.

De optimisten kregen den boventoon over de pessimisten.

De hoogste sympathiebetuiging was die van het juffertje, dat wij zoo even hadden hooren snikken, en dat nu juichte:

„Je zoudt denken dat je een engel zag vliegen!”

„'t Is zonde!” fluisterde haar wandelgenoot.

Maar feitelijk zag nu niemand iets meer van de luchtreizigers, en de kijkers verspreidden zich. GEERTRUIDA CARELSEN.

## Het lied in het Duitse leger.

Nu we bijna elken dag lezen van de geestdrift, waarmee de naar het front opmarcheerende Duitse troepen hun vaderlandsche liederen zingen, herinneren we ons, dat het nog slechts twee jaren geleden is, dat de Duitse Keizer ter veredeling van het marschlied en om eenheid in den zang der troepen te bevorderen, een vasten muziekbundel heeft ingevoerd. Deze monarch verlangde, dat alle muziekkorpsen de volgende acht Duitse liederen begeleiden zouden: „O, Deutschland hoch in Ehren”, „Morgen marchieren wir”, „Marsch ins Feld”, „Der

gute Kamerad” „Ich bin ein Preusze”, Deutschland, Deutschland über alles”, „Die Wacht am Rhein” en Heil dir im Siegerkranz”.

Als muziekmarschen moesten algemeen worden de Torgauer Parademarsch, de Zweedsche marsch en krijgsmarsch, benevens „Preuszens Gloria”. Dit waren verplichtte nummers, waarnaast ruimte gelaten werd voor verdere goede liederen en instrumentale marsmuziek, welke om haar lokale kleur en herkomst den manschappen het meest welkom zouden zijn. We lazen reeds hoe thans algemeen de officieel aanbevolen liederen de hoofdnummers in den Duitchen soldatenzang vormen en het moet, volgens verklaring van oorgetuigen, aangrijpend zijn, deze echt nationale liederen, ginds zoo van 's harten grond 1) ter keele geweld, overal en algemeen te hooren zingen, waarbij weer eens de groote macht van het wezenlijke volkslied in bewogen tijden op volle waardij geschat worden kan.

Leggen we ons oor op eigen bodem te luisteren, dan begroeten we hier en daar met vreugde een nieuw geluid, we merken een frisch pogen ter verbetering onzen soldatenzang, aansluitend bij de reeds herlevende belangstelling in het Hollandsche lied.

In dagen van grooter eenheidsgevoel van een volk worden zoo vaak spontaan volkszangen geboren, welke de volkskracht schragen en blijvend ten goede komen kunnen.

G.

1) Geschiedt het niet meestal op bevel?

RED.

## Overmoedige grappenmakers.

Te midden van den ernst dezer tijden, vol oorlogsgeweld, misschien juist daardoor zoo humoristisch aandoend — immers humor wordt uit lach en traan geboren — vonden we de volgende een tikje overmoedige, doch wel goede scherts vermeld.

Een garde-infanterist in Spandau schreef, in de dagen, toen voor Duitschland schier dagelijks oorlogsverklaringen binnenkwamen, op de deur zijner soldatenkamer:

„Hier worden nog eenige oorlogsverklaringen ingewacht!”

Niet onaardig is het volgende gefantaseerde telegram uit St. Petersburg:

— „Onze dappere troepen namen heden zonder tegenstand Wodka in.”

Ook op de doortrekkende treinen voor troepenvervoer gaven verscheidene soldaten door opschriften hun Witz ten beste. bijv.: — „Germaniaolie-zalf, met de vuist aangebracht, is afdoend tegen Engelsche ziekte.”

G.